

ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print)

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ
Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің

Х А Б А Р Ш Ы С Ы

ВЕСТНИК

НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ
НАУК РЕСПУБЛИКИ
КАЗАХСТАН
Қазақстан Республикасының
педагогикалық университетінің
Абая

THE BULLETIN

THE NATIONAL ACADEMY OF
SCIENCES OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN
Abai Kazakh National Pedagogical
University

PUBLISHED SINCE 1944

3 (397)

MAY – JUNE 2022

ALMATY, NAS RK

БАС РЕДАКТОР:

ТҮЙМЕБАЕВ Жансейіт Қансейітұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің ректоры (Алматы, Қазақстан)

БАС РЕДАКТОРДЫҢ ОРЫНБАСАРЫ:

БИЛЯЛОВ Дархан Нұрланұлы, PhD, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің ректоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 2**

ҒАЛЫМ ХАТШЫ:

ӘБІЛҚАСЫМОВА Алма Есімбекқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Абай атындағы ҚазҰПУ Педагогикалық білімді дамыту орталығының директоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 2**

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

САТЫБАЛДЫ Әзімхан Әбілқайырұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Экономика институтының директоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 5**

САПАРБАЕВ Әбдіжапар Жұманұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Халықаралық инновациялық технологиялар академиясының президенті (Алматы, Қазақстан), **Н = 4**

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, экономика ғылымдарының докторы, профессор, «Киево-Могилян академиясы» ұлттық университетінің кафедра меңгерушісі (Киев, Украина), **Н = 2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, К. Разумовский атындағы Мәскеу мемлекеттік технологиялар және менеджмент университетінің кәсіптік білім берудің педагогикасы және психологиясы кафедрасының меңгерушісі (Мәскеу, Ресей), **Н = 4**

СЕМБИЕВА Ләззат Мықтыбекқызы, экономика ғылымдарының докторы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры (Нұр-Сұлтан, Қазақстан), **Н = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Қуатқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті педагогика кафедрасының меңгерушісі (Қарағанды, Қазақстан), **Н = 3**

БУЛАТБАЕВА Күлжанат Нурымжанқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының бас ғылыми қызметкері (Нұр-Сұлтан, Қазақстан), **Н = 2**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ресей білім академиясының академигі, «Білім берудегі стандарттар және мониторинг» журналының бас редакторы (Мәскеу, Ресей), **Н = 2**

ЕСІМЖАНОВА Сайра Рафихевна, экономика ғылымдарының докторы, Халықаралық бизнес университетінің профессоры, (Алматы, Қазақстан), **Н = 3**

«Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының Хабаршысы».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Меншіктенуші: «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ (Алматы қ.). Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің Ақпарат комитетінде 12.02.2018 ж. берілген

№ 16895-Ж мерзімдік басылым тіркеуіне қойылу туралы куәлік.

Тақырыптық бағыты: *әлеуметтік ғылымдар саласындағы зерттеулерге арналған.*

Мерзімділігі: жылына 6 рет.

Тиражы: 300 дана.

Редакцияның мекен-жайы: 050010, Алматы қ., Шевченко көш., 28, 219 бөл., тел.: 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы, 2022

Типографияның мекен-жайы: «Аруна» ЖК, Алматы қ., Мұратбаев көш., 75.

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

ТУЙМЕБАЕВ Жансент Кансеитович, доктор филологических наук, профессор, почетный член НАН РК, ректор Казахского национального университета им. аль-Фараби (Алматы, Казахстан)

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

БИЛЯЛОВ Дархан Нурланович, PhD, почетный член НАН РК, ректор Казахского национального педагогического университета им. Абая (Алматы, Казахстан), **Н = 2**

УЧЕНЫЙ СЕКРЕТАРЬ:

АБЫЛКАСЫМОВА Алма Есимбековна, доктор педагогических наук, профессор, академик НАН РК, директор Центра развития педагогического образования КазНПУ им. Абая (Алматы, Казахстан), **Н = 2**

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

САТЫБАЛДИН Азимхан Абылкаирович, доктор экономических наук, профессор, академик НАН РК, директор института Экономики (Алматы, Казахстан), **Н = 5**

САПАРБАЕВ Абдижапар Джуманович, доктор экономических наук, профессор, почетный член НАН РК, президент Международной академии инновационных технологий (Алматы, Казахстан), **Н = 4**

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой Национального университета «Киево-Могилянская академия» (Киев, Украина), **Н = 2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, доктор педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой педагогики и психологии профессионального образования Московского государственного университета технологий и управления имени К. Разумовского (Москва, Россия), **Н = 4**

СЕМБИЕВА Лязгат Мыктыбековна, доктор экономических наук, профессор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (Нур-Султан, Казахстан), **Н = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Куатовна, доктор педагогических наук, профессор, заведующая кафедрой педагогики Карагандинского университета имени Е.А.Букетова (Караганда, Казахстан), **Н=3**

БУЛАТБАЕВА Кулжанат Нурымжановна, доктор педагогических наук, профессор, главный научный сотрудник Национальной академии образования имени Ы. Алтынсарина (Нур-Султан, Казахстан), **Н = 3**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, доктор педагогических наук, профессор, академик Российской академии образования, главный редактор журнала «Стандарты и мониторинг в образовании» (Москва, Россия), **Н=2**

ЕСИМЖАНОВА Сайра Рафихевна, доктор экономических наук, профессор Университета международного бизнеса (Алматы, Казахстан), **Н = 3**

«Вестник Национальной академии наук Республики Казахстан».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Собственник: ООО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы).
Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации Министерства информации и коммуникаций и Республики Казахстан № **16895-Ж**, выданное 12.02.2018 г.

Тематическая направленность: *посвящен исследованиям в области социальных наук.*

Периодичность: 6 раз в год.

Тираж: 300 экземпляров.

Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219, тел. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© Национальная академия наук Республики Казахстан, 2022

Адрес типографии: ИП «Аруна», г. Алматы, ул. Муратбаева, 75.

EDITOR IN CHIEF:

TUIMEBAYEV Zhansait Kanseitovich, Doctor of Philology, Professor, Honorary Member of NAS RK, Rector of Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan).

DEPUTY CHIEF DIRECTOR:

BILYALOV Darkhan Nurlanovich, Ph.D, Honorary Member of NAS RK, Rector of Abai Kazakh National Pedagogical University (Almaty, Kazakhstan), **H = 2**

SCIENTIFIC SECRETARY:

ABYLKASYMOVA Alma Yessimbekovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Executive Secretary of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology of Abai Kazakh National Pedagogical University (Almaty, Kazakhstan), **H = 2**

EDITORIAL BOARD:

SATYBALDIN Azimkhan Abilkairovich, Doctor of Economics, Professor, Academician of NAS RK, Director of the Institute of Economics (Almaty, Kazakhstan), **H = 5**

SAPARBAYEV Abdizhapar Dzhumanovich, Doctor of Economics, Professor, Honorary Member of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology (Almaty, Kazakhstan) **H = 4**

LUKYANENKO Irina Grigor'evna, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of the National University "Kyiv-Mohyla Academy" (Kiev, Ukraine) **H = 2**

SHISHOV Sergey Evgen'evich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Psychology of Professional Education of the Moscow State University of Technology and Management named after K. Razumovsky (Moscow, Russia), **H = 4**

SEMBIEVA Lyazzat Maktybekova, Doctor of Economic Science, Professor of the L.N. Gumilyov Eurasian National University (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 3**

ABILDINA Saltanat Kuatovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy of Buketov Karaganda University (Karaganda, Kazakhstan), **H = 3**

BULATBAYEVA Kulzhanat Nurymzhanova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief Researcher of the National Academy of Education named after Y. Altynsarina (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 2**

RYZHAKOV Mikhail Viktorovich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, academician of the Russian Academy of Education, Editor-in-chief of the journal «Standards and monitoring in education» (Moscow, Russia), **H = 2**

YESSIMZHANOVA Saira Rafikhevna, Doctor of Economics, Professor at the University of International Business (Almaty, Kazakhstan), **H = 3**.

Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Owner: RPA «National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan» (Almaty). The certificate of registration of a periodical printed publication in the Committee of information of the Ministry of Information and Communications

of the Republic of Kazakhstan **No. 16895-Ж**, issued on 12.02.2018.

Thematic focus: *it is dedicated to research in the field of social sciences.*

Periodicity: 6 times a year.

Circulation: 300 copies.

Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2022

Address of printing house: ST «Aruna», 75, Muratbayev str, Almaty.

BULLETIN OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
ISSN 1991-3494
Volume 3, Number 397 (2022), 83-98
<https://doi.org/10.32014/2022.2518-1467.303>

ҒТАМР (МРНТИ) 14.25.07
ӘОЖ (УДК) 373.3

А.А. Куралбаева^{1*}, Н. Әмірбек¹, Д.Е. Бауыржановна²

¹Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті,
Түркістан, Қазақстан.

²Мирас университеті, Шымкент, Қазақстан.
E-mail: aliya.kuralbayeva@ayu.edu.kz

БІРІНШІ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА ОҚУ МЕН ЖАЗУДЫ ҮЙРЕТУ ӘДІСТЕРІ

Аннотация. Алғашқы оқу мен жазу - барлық білімнің негізі. Ірге тасы ерте жастан бастап қаланатын алғашқы оқу мен жазу - бұл өмір бойы жалғасатын үдеріс. **Алғашқы оқу мен жазуға үйретуде** баланың назарын аударатын, ынталандыратын және сабаққа деген қызығушылығын арттыратын қосымшалар жасалуы керек. Осы себепті мұғалімдер балалардың бірнеше сезім мүшелеріне әсер ететін және олардың назарын аударатын материалдарды қолдануы керек. Алғашқы оқу мен жазу үдерісі қаншалықты тиімді және нәтижелі болса, басқа пәндердің негіздері соғұрлым берік болады. Осы себепті зерттеу жұмысының мақсаты - бірінші сынып мұғалімдерінің оқу мен жазуға үйретуде дыбыстық негіздегі сөйлем әдісі кезеңдерін қарастыру арқылы қалай сабақ беретіндігін анықтау болып табылады.

Зерттеу жұмысы бірінші сынып мұғалімдерін бақылау арқылы жүргізіліп, сапалық зерттеу әдістерінің бірі болып табылатын тақырыптық талдау әдісімен жасалған. Зерттеу бойынша әдебиеттерге талдау жасалғаннан кейін бақылау әдісі қолданылды.

Зерттеу нәтижесінде алынған мәліметтерді талдау барысында, дыбысты сезіну және тануды үйретуге байланысты сұрақтарға сүйене отырып, мұғалімдер негізінен оқушылардың өздері келтірген мысалдарды есепке алмағандығын және олар материал ретінде әндерді, бейне материалдарды, әңгімелер мен суреттерді пайдаланғандығы

анықталды. Дыбысты оқу мен жазуға үйретуге байланысты мұғалімдердің оқушыларға жазуды дұрыс жазуына көмектесу үшін әр түрлі жұмыстар жасайтыны байқалды. Буын, сөз, сөйлем және мәтін құруды үйретуге байланысты орындаған жұмыстарда мұғалімдер буын құруды, сөздерді, сөйлемдерді құратуда көрнекіліктерді молынан қолданды, бірақ ашық буындар мен тұйық буындардың құрылуына мән бермеген деген қорытынды жасалды.

Түйін сөздер: оқу, жазу, буын, сөз, сөйлем, мәтін.

А.А. Куралбаева^{1*}, Н. Амирбек¹, Д.Е. Бауыржановна²

¹Международный казахско-турецкий университет имени Ходжи Ахмеда Ясави, Түркістан, Қазақстан;

²Университет Мирас, Шымкент, Қазақстан.

E-mail: *eshenkulova.d@miras.edu.kz*

МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ ПЕРВОКЛАССНИКОВ РАННЕМУ ЧТЕНИЮ И ПИСЬМУ

Аннотация. Первое чтение и письмо – основа всех знаний. Первое чтение и письмо – это процесс, фундамент которого закладывается в раннем возрасте и который продолжается всю жизнь. При первом обучении чтению и письму должны быть разработаны приложения, которые могут привлечь внимание ребенка, стимулировать его и повысить интерес к занятиям. По этой причине учителя должны использовать материалы, которые могут повлиять на несколько органов чувств детей и привлечь их внимание. Чем эффективнее и продуктивнее будет процесс первичного чтения и письма, тем прочнее будут основы других дисциплин. По этой причине цель исследовательской работы состоит в том, чтобы выяснить, как преподают учителя первого класса, рассматривая этапы метода предложения на звуковой основе при обучении чтению и письму.

Исследовательская работа проводилась через наблюдение учителей первых классов и выполнялась методом тематического анализа, который является одним из качественных методов исследования. После анализа литературы по исследованию был использован метод наблюдения.

В ходе анализа данных, полученных в результате исследования, на основе вопросов, связанных с обучением ощущению и распознаванию звука, было установлено, что учителя в основном не учли примеры,

приведенные самими учащимися, и в качестве материала они использовали песни, видеоматериалы, рассказы и рисунки. В связи с обучением чтению и письму звука было замечено, что учителя выполняют различные работы, чтобы помочь ученикам правильно писать. В работах, связанных с обучением составлению слогов, слов, предложений и текстов, сделан вывод, что учителя в изобилии использовали наглядности в построении слогов, слов, предложений, но не придавали значения созданию открытых слогов и замкнутых слогов.

Ключевые слова: читать, писать, слог, слово, предложение, текст.

A.A. Kuralbayeva^{1*}, N. Amirbek¹, D.B. Yesenkulova²

¹Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University,
Turkestan, Kazakhstan;

²Miras University, Kazakhstan, Shymkent.

E-mail: aliya.kuralbayeva@ayu.edu.kz

METHODS OF TEACHING FIRST GRADERS TO EARLY READING AND WRITING

Abstract. Initial reading and writing are the basis of all knowledge. The first reading and writing, the cornerstone of which is laid from an early age, is a lifelong process. At the first lesson in reading and writing, applications should be developed that attract the child's attention, stimulate and increase interest in the lesson. For this reason, teachers should use materials that touch on several feelings of children and attract their attention. The more effective and productive the initial process of reading and writing is, the stronger the foundations of other disciplines will be. For this reason, the purpose of the research work is to determine how first-grade teachers teach by considering the stages of the sentence method on a reliable basis when teaching reading and writing.

The research work was carried out by monitoring the teachers of the first grades and was developed by the method of thematic analysis, which is one of the methods of qualitative research. After analyzing the literature on the study, the control method was used.

During the analysis of the data obtained as a result of the study, based on questions related to teaching perception and recognition of sound, it was found that teachers mostly did not take into account the examples given by the students themselves, and used songs, videos, stories and images as material. It has been noticed that teachers do various things related to

teaching sound reading and writing to help students write correctly. It was concluded that in the works carried out in connection with the training in the creation of syllables, words, sentences and texts, teachers used visual representations extensively when creating syllables, words, sentences, but did not attach importance to the creation of open syllables and closed syllables.

Key words: read, write, syllable, word, sentence, text.

Кіріспе. Біз ақпарат тез пайда болатын және тұтынылатын заманда өмір сүреміз. Бұл үдерістегі жеке тұлға мен қоғамның болашағы білімге қол жеткізуге, білімді қолдануға және білімді қалыптастыруға байланысты. Бастауыш мектепте алғашқы оқу мен жазу сауаттылығына үйрену сапалы білімнің негізі екені анық.

Бастауыш білім беру деңгейіндегі оқытудың мақсаты – баланың жеке тұлғасының адамгершілік қасиеттерінің, оның қоршаған ортаға эмоционалдық - құндылық қатынасының, оқу үдерісіне оң ынта-ықыласының қалыптасуын және таным әрекетіндегі жеке қабілеттері мен біліктерінің дамуын қамтамасыз ету. Сондықтан білімнің базалық мазмұны осы мақсатты жүзеге асыруға бағытталуы тиіс. 12 жылдық мемлекеттік жалпыға міндетті стандарт жобасында білімнің базалық мазмұны дегеніміз – жалпы орта білім беретін ұйымдардың меншік нысанына, типі мен түріне қарамастан, меңгеруге міндетті, орта білім берудің деңгейлерінде оқуды жалғастыруға жеткілікті болатын білім мазмұнының құрамы мен көлемі деген анықтама беріледі.

Сауат ашу барысында баланың жазу процесінде де айтарлықтай ерекшеліктер кездеседі. Алғашқы кезде бала ежектеп оқыған сияқты, әр әріпті таңбалау барысында оның дыбысын дауыстап айтып отырады. Сауатты адам жазғанда есінде тұтас сөзді ғана емес, сөйлемді ұстайды. Бірақ олар жазғанда еріктің бір толқынынан туған өзара байланысты, жүйелі бір қозғалысты іске асырады. Ал жаңа сауаттана бастаған бала бір әріпті жазу үшін оның құрамындағы элементтердің әрқайсысына бір-бір импульс жұмсайды. Мұнда да көптеген ерік күшін жұмсап, үнемі тиянақты зейін қойғанда ғана ұзақ уақыт жаттығу жұмыстарының нәтижесінде барып дағды қалыптасады. Баланың санасы жазылатын әріптің немесе сөздің, сөйлемнің мазмұнын ұстайды. Сөйтіп бірте-бірте санада тұтас сөз немесе сөйлем сақталады да, оларды жазу тұтас бір акт ретінде орындалады.

12 жылдық бастауыш мектептің базалық білім мазмұнын анықтау әдістері (2013) атты әдістемелік құрал бойынша бастауыш білім берудің үлгілік оқу жоспарында «Тіл және әдебиет» білім саласы сауат ашу (оқу, жазу), қазақ тілі, әдебиеттік оқу, орыс тілі пәндерін

қамтиды. «Сауат ашу (оқу, жазу)» пәнінің ерекшелігі – оқушылардың оқу және жазу дағдыларын қалыптастыру, қарапайым грамматикалық ұғымдармен таныстыру, айтатын ойын толық, түсінікті, жүйелі жеткізе білуге, байланыстыра сөйлеуге үйрету, ауызша, жазбаша тілін дамыту, сөздік қорын байыту және белсендіру мақсаттарын жүзеге асыруға бағытталады. Бұл мақсат оқу және жазу сабақтарында ауызша және жазбаша сөйлеудің үйлесімділік ұстанымын ескере отырып оның үш кезеңінің (әліппеге дейінгі кезең, әліппе кезеңі және әліппеден кейінгі кезең) негізгі міндеттерін шешу арқылы қамтамасыз етіледі. Ал, бастауыш білім беру деңгейінің 1-сыныбына арналған “Әліппе” пәнінің үлгілік оқу бағдарламасында (2021) әліппенің базалық білім мазмұнына тілдің жазба түрі мен ауызша сөйлеу түрінің арасындағы айырмашылықтар мен күрделі байланыстарды бірдей ескере отырып жүргізілетін жұмыс түрлері жатады. Тілдің орфографиясы мен орфоэпиясына қатысты алуан түрлі мәселелерді оқып меңгеру – ең алдымен тілдің дыбыстық жүйесін, ондағы жеке дыбыстардың табиғаты мен фонетикалық заңдарын жете білуді қажет ететіндігі жазылған.

Алғашқы оқу мен жазуға үйрету - бұл балалық шақтан басталатын тілдік дағдыларға оқу және жазу дағдыларын меңгеруге мүмкіндік беретін базалық білім берудің алғашқы сатысында отбасы мен мектептің бірлесіп жүзеге асырылатын тілді оқыту үдерісі.

Алғашқы оқу мен жазуға үйрену - бұл жеке тұлғаның өзін-өзі жүзеге асыруына, өмірге дайындалуына, қоғаммен әлеуметтік болмыс ретінде тиімді байланыс орнатуға, барлық жазбаша және көрнекі материалдарды түсінуге, өз ойын жазбаша және ауызша түрде тиімді жеткізуге мүмкіндік беретін ең негізгі қажеттілік.

Йылдырым мен Демирташ (2008) және Йылдыздың (2010) жазуы бойынша сауаттылық - бұл жеке тұлғаның мектептегі және қоғамдық өмірдегі жетістіктерінен басқа өзінің әлеуетін дамытуға мүмкіндік беретін өте маңызды сала.

Оқу және оқылғанды түсіну дағдыларын игеру адам өмірін маңызды етуге үлкен үлес қоса отырып, білім беру бағдарламалары мен оқу үдерісінде өз орнын алуда (Х.Ақйол, 2010).

Байат пен Челенг (2015) алғашқы оқу мен жазуға үйретудің мақсаты, сауаттылық дағдыларын игерген бір мезгілде тез, еркін, түсініп оқуы және оқудан ләззат алып, жазу қабілетін дамыта алуын қамтамасыз етеді деп жазады.

Б.Б.Нурмаканова (2010) өз зерттеуінде әдемі жазу – өнер, таза, анық, әдемі жазылған жұмысты оқуда жеңіл, ондай жазу мен берілген ойды түсінуде оңай екендігін атап айтқан. Әріп таңбаларын әдемі, көркем

етіп салуға жаттықтыру мақсатында жүргізілетін жұмыстардың оқушы бойында жақсы қасиеттердің қалыптасуына ықпалы бар. Мектепке алғаш келгеннен бастап, баланың жазуына жете көңіл бөлмеу көп жағдайда оның өзі сіне салақ қарауына, жауапкершілікті сезінбеуге әкеп соғады. Таза, әдемі жазуды талап ету-мұғалімнің міндеті болып табылады, оқушының әсемдік сезімін оятып, мінез-құлқын тәрбиелеп, жауапкершілікке, ұқыптылыққа үйретеді. Әдемі, анық жазуға үйрету арқылы мұғалім оқушыны еңбек сүйгіштікке, әсемдікке тәрбиелейді.

Сауат ашу кезеңінде балаларда мынадай дағдылар қалыптасады: 1) сөзді буындап және тұтас сөздерді дұрыс оқу; 2) көлемі шағын текстерді саналы, түсініп оқу; 3) айтылуы және жазуы бірдей кейбір сөздерді жазу; 4) жазған сөздерін тексеріп отыру; 5) әріптерді бір-бірімен жалғап жазу (С. Рахметова, 1991).

Әліппеден кейінгі кезеңде балалар көлемі шағын, қарапайым, балаға жеңіл болатын сөйлемдерден құралған әңгімелерді оқиды. Бұл кезеңнің міндеттері—оқу (сөзді, сөйлемді саналы, дұрыс және түсініп оқу) және жазу (қатесіз, сауатты, таза, каллиграфия ережелерін сақтайотырып жазу) дағдыларын жетілдіру, тіл бірліктері (дыбыс, буын, сөз, сөйлем, мәтін) туралы қарапайым түсініктер қалыптастыру, оқылған мәтіннің мазмұнын талдауға үйрету, байланыстыра сөйлеу тілін дамыту, қарым-қатынастың әртүрлі жағдайында ана тілін еркін қолдануға бейімдеу.

Әліппеден кейінгі кезең соңында Е.А. Лысенковамен Е.В. Ляскина (2018) зерттеулері бойынша әр кезеңде үйретілетін емле қырағылығының әлсіздігі баланың қате жазуының себебі болып табылады. Бұл мәселені жою үшін орфографиялық түсініктерге үлкен көңіл бөлу қажет. Осы орайда мұғалім сыныппен белсенді қарым-қатынас жасаса және баламен жеке кері байланыс болғанда, әрбала оқыту үдерісінің толыққанды қатысушысы екендігін сезінеді. Жоғарыда келтірілген материалға сүйене отырып, қазіргі заманғы жүйе бастауыш мектепте баланы алғашқы жазуға үйретуде әріпті дұрыс жазу ережесімен оны іс жүзінде орындауды меңгерту балаға қолайлы жағдай туғызады. Алғашқы жазу қабілетін балада дұрыс қалыптастыру оның арықарай білімді тез меңгеруін және пәнаралық байланыстың дұрыс қалыптасуын қамтамасыз етеді.

Сауат ашудың кезеңдерінен соң баланың бойында оқу мен жазуға деген дағды қалыптаса бастайды. Дағды дегеніміз – бұл саналы іс-әрекеттің автоматтастырылған бірлігі. Басқаша айтсақ, дағды – ойланбай орындалатын, жоғары дәрежеде жетілген ептілік (Б.С. Бабаев, Ж.К. Оңалбек, 2005).

Алғашқы жазуға үйрету үдерісінің тиімділігін арттыруда

Плотникованың (2018) бастауыш сынып оқушыларының жазу дағдысын қалыптастырудағы ең көп қолданатын есте сақтау әдісі оңтайлы. Жаттаудың бәрі ерікті және еріксіз болтыны белгілі. Бастауыш мектепте баланың есте сақтау қабілетін дамытуға тырыса отырып, оқушыларға тез және ұзақ уақытқа естесактауды меңгертіп, баланы жаттықтыру керек.

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-сыныбына арналған «Сауат ашу» пәнінен үлгілік оқу бағдарламасында (2018) «Сауат баланың ашу» пәнінің мақсаты – айтылым, тыңдалым, жазылым және оқылым дағдыларын қалыптастыру процесі арқылы функционалды сауаттылығының негізін қалап, білім алуға ынталы жеке тұлғаның дамуына мүмкіндік жасау деп атап көрсетіп, төмендегідей міндеттердің шешімін табу көзделген:

1) қазақ әліпбиіндегі әріптермен (баспа және жазба түрі, бас әріп және кіші әріп) таныстыру;

2) әріптен буын, буыннан сөз, сөзден сөйлем құрап оқуға және жазуға дағдыландыру;

3) оқу дағдысы (дұрыс, мәнерлеп, шапшаң және түсініп оқу) мен жазу дағдысын (қатесіз, сауатты, таза, каллиграфия ережелерін сақтай отырып жазу) қалыптастырып, жетілдіру;

4) тілдік бірліктер (дыбыс, буын, сөз, сөйлем, мәтін) және орфография, пунктуация туралы қарапайым түсініктерді меңгерту;

5) кітап оқуға қызығушылығын тәрбиелеу;

6) қарапайым талдау жасау тәсілдерін меңгерту арқылы салыстыру, топтастыру, жүйелеу біліктерін дамыту;

7) сөйлеу және қарым-қатынас жасау мәдениеті нормаларын сақтауға дағдыландыру;

8) сөздік қорын байыту және белсендіру, байланыстыра сөйлеу тілін дамыту;

9) ана тіліне, тарихына, мәдениетіне, салт-дәстүріне деген сүйіспеншілігін арттыру арқылы рухани-адамгершілік қасиеттерді қалыптастыру;

10) коммуникативтік дағдыларын (диалог барысында басқа адамның сөзін ести және тыңдай білуін, диалогке, сұхбатқа қатысуға дайын болуын, әркімнің өз көзқарасы мен пікірі болатынын түсінуін, өз пікірін айқын да дұрыс және толық жеткізе білуін) қалыптастыру;

11) алған тілдік білімі мен дағдыларын жеке қарым-қатынас тәжірибесінде, күнделікті өмірлік жағдаяттарда қолдануға үйрету;

12) білім алушыны өз іс-әрекетін адамгершілік, ізгілік тұрғысынан ұйымдастыруға және жауапкершілікпен қарауға тәрбиелеу.

Алғашқы оқу мен жазу үдерісі жүзеге асатын «Сауат ашу» оқу пәнінің базалық мазмұны әліппеге дейінгі кезең, әліппе кезеңі, әліппеден кейінгі кезең болып сауат ашудың үш кезеңнен тұрады. Бағдарлама мазмұнына сай әрбір кезеңнің міндеттері бар. Тоқталып өтер болсақ, әліппеге дейінгі кезеңде:

- оқушылардың оқу әрекетіне деген қызығушылығын қалыптастыруды; фонематикалық есту қабілетін дамыту;

- сөйлеу, сөйлем, сөз, буын, дыбыс туралы алғашқы ұғымдары мен түсініктерін қалыптастыру;

- сызба-модельдерді қолдана отырып, сөзге дыбыстық талдау жасау, дауысты және дауыссыз дыбыстарды ажырату, сөздерді буынға бөлу дағдыларын қалыптастыру;

- қолдың ұсақ бұлшық еттерін дамыту (баяу, сурет салу, түрлі бағытта сызықтар жүргізу, сұлбасын салу, элементтерді жазу),

- артикуляциялық жаттығулар орындауға дағдыландыру;

- ойлау, есте сақтау, елестету, қабылдау қабілеттерін және тұрақты зейінін, ауызша, жазбаша (графикалық жазу) тілін дамыту міндеттерінің шешімін табу негізделген. Ал, әліппе кезеңінің міндеттері:

- оқушылардың оқу әрекетіне деген қызығушылығын дамыту;

- фонематикалық есту қабілетін дамыту; дыбыстық талдау-жинақтау дағдыларын жетілдіру;

- әліпби әріптерін меңгерту, әріптердің баспа және жазба түрлерін, бас әріп және кіші әріпті ажыратуға үйрету, тіл бірліктері (дыбыс, буын, сөз, сөйлем) туралы ұғымдары мен түсініктерін кеңейту;

- біртіндеп сөзді тұтас, дұрыс, түсініп оқуға дағдыландыруды; әріптерді, буындарды, сөздерді, сөйлемдерді жазуда каллиграфиялық дағдыларын қалыптастыру;

- сөйлеу әрекеттерінің түрлерін жетілдіру болып табылады. Әліппеден кейінгі кезеңде:

- мәтіндерді дұрыс, ырғақты оқуға дағдыландыру, «іштей оқу», түсініп, мәнерлеп, шапшаң оқу дағдыларын қалыптастыруды;

- тыңдау-түсіну, сөйлеу, оқу және жазу дағдыларын жетілдіруді;

- байланыстырып сөйлеу дағдысын дамыту;

- каллиграфия нормаларын сақтап, сауатты, қатесіз жазу дағдыларын қалыптастыру міндеттерінің шешімін табу көзделген.

Материалдар мен әдістер. Зерттеу жұмысының мақсаты мәліметтерді мазмұндық талдау әдісімен алғашқы оқу мен жазуға үйрету үдерісінің теориялық негіздерін зерделеу болып табылады.

Аталған мақсатқа қол жеткізуде төмендегі мазмұндағы міндеттерге жауаптар алынды:

1. Мұғалімдердің дыбысты сезіну және тануды үйретуге байланысты орындаған жұмыстарының пайыздық және жиілік мәндерін;

2. Мұғалімдердің дыбысты оқу мен жазуға үйретуге байланысты орындаған жұмыстарының пайыздық және жиілік мәндерін;

3. Мұғалімдердің буын, сөз, сөйлем және мәтін құруды үйретуге байланысты орындаған жұмыстарының пайыздық және жиілік мәндерін анықтау.

Деректерді жинау құралы ретінде жалпы білім беретін мектептің бастауыш білім беру деңгейінің 1-сыныбы үшін «Сауат ашу» пәні бойынша үлгілік оқу бағдарламасы және «Сауат ашу» оқулығы пайдаланылды.

Бұл зерттеу жұмысы бойынша сауалнама әдісі қолданылып, мұғалімдерден оқушылардың дыбысты сезінуі және тануына, дыбысты оқуы мен жазуына сонымен қатар, буын, сөз, сөйлем, мәтін құруды үйретуге байланысты орындаған жұмыстары бойынша сауалнама алынып, нәтижесі талданды.

Нәтижелер және талқыланулар. Зерттеу нәтижелері кесте түрінде ұсынылады.

Кесте 1. Мұғалімдердің дыбысты сезіну және тануға үйретуге байланысты орындаған жұмыстарының пайыздық және жиілік мәндері

	Ия		Жоқ	
	f	%	f	%
Өлеңдер қолданылды	15	75	5	25
Суреттер қолданылды	20	100	0	0
Әңгімелер оқылды	11	55	9	45
Видео материалдар көрсетілді	18	90	2	10
Табиғи материалдар пайдаланылды	0	0	20	100
Дыбыс оқушыларға қайта тыңдатылды	16	80	4	20
Күнделікті өмірден мысалдар, дыбыстар пайдаланылды	18	90	2	10
Сөздің басында келетін дыбыстарға мысалдар берілді	20	100	0	0
Оқушылардан сөздің басында келетін дыбыстарға мысалдар келтіру сұралды	13	65	7	35
Сөздің ортасында келетін дыбыстарға мысалдар берілді	20	100	0	0
Оқушылардан сөздің ортасында келетін дыбыстарға мысалдар келтіру сұралды	13	65	7	35
Сөздің соңында келетін дыбыстарға мысалдар берілді	20	100	0	0
Оқушылардан сөздің соңында келетін дыбыстарға мысалдар келтіру сұралды	13	65	7	35

Зерттеу нәтижесінде бақылауға қатысқан мұғалімдердің бесеуі оқушыларға дыбысты сезіндіру және таныту кезеңінде ән тыңдатпағын

байқадық. Мұғалімдердің барлығы сабақты суреттер арқылы түсіндірді және олардың 11-і оқушыларға дыбысты сездіруде нұсқаулықтағы әнгімелерді оқуды жөн санады. Мұғалімдердің он сегізі оқушыларға видео материалдарды көруді ұсынып, ал өздерінің сабақта материал дайындамайтындығы анықталды. Жалпы, олар дайын материалдарды пайдаланды. Мұғалімдер оқушыларға күнделікті өмірінде үнемі кездесетін дыбыстардан мысалдар келтіріп отырды. Сондай-ақ мұғалімдер оқушыларға дыбысты дұрыс айту үшін сыныпта әр түрлі тапсырмалар арқылы дыбысты қайталауға қолдау көрсетіп отырды. Тек екі мұғалім дыбысты қайталамай жаттығулар жазғызды. Мұғалімдердің барлығы сыныптағы суреттерді қолдану арқылы дыбыстың басында, ортасында және соңында кездесетін сөздерден мысалдар келтіріп отырды, дегенмен оқушылардың өздерінен мысал келтіруді сұраған он үш қана мұғалім болды.

Кесте 2. Мұғалімдердің дыбысты оқу мен жазуға үйретуге байланысты орындаған жұмыстарының пайыздық және жиілік мәндері

	Ия		Жоқ	
	f	%	f	%
Әріптерді жазуда түрлі тәсілдер қолданылды	10	50	10	50
Ауада әріп жазу әдісі қолданылды	16	80	4	20
Түрлі жаттығулар арқылы әріп жазу жұмыстары жасалды	10	50	10	50
Тақтада жазу сызықтарысыз әріп жазу жұмыстары жасалды	15	75	5	35
Тақтада төрт жазу сызығында әріп жазу жұмыстары жасалды	16	80	4	20
Әрбір оқушы тақтада әріп жазу жұмыстарын жасады	4	20	16	80
Сөйлеп тұрып әріп жазу жұмыстары жасалды	17	85	3	15

Зерттеуге қатысқан мұғалімдердің жартысы оқушыларға дыбысты жазып жатқанда атап айтқан болса, екінші жартысы оқушылардың назарын аудару үшін әр түрлі баяндау мәнерлерін қолданды. Мұғалімдердің он алтысы оқушыларға төрт қатарға әріпті жаздырмас бұрын ауада дыбыс жазуға машықтандырды. Сонымен қатар мұғалімдердің тек жарысы ғана оқушыларға түрлі жаттығулар арқылы әріп жазу жұмыстарын жасатқан болса, оқушыларға тақтада жазу сызықтарысыз әріп жазу жұмыстарын бес мұғалім орындатпады. Ал, тақтада төрт жазу сызығында әріп жазу жұмыстарын төрт мұғалім назардын тыс қалдырса, әрбір оқушыға тақтада әріп жазу жұмыстарын тек төрт мұғалімнің орындатқанын байқадық. Дыбысты оқу мен жазуға үйретуге байланысты орындаған жұмыстарының ішінде ауада әріп жазу әдісін, тақтада жазу сызықтарысыз әріп жазу жұмыстарын, тақтада төрт жазу сызығында әріп жазу жұмыстары, сөйлеп тұрып әріп

жазу жұмыстарын мұғалімдердің басым көпшілігі қолданғандығын сондай-ақ, әрбір оқушыға тақтада әріп жазу жұмыстарын жүргізуді мұғалімдердің басым көпшілігі ескермегенін байқадық.

Кесте 3. Мұғалімдердің буын, сөз, сөйлем және мәтін құруды үйретуге байланысты орындаған жұмыстарының пайыздық және жиілік мәндері

	Ия		Жоқ	
	f	%	f	%
Ашық және түйық буындар жасауда түрлі тапсырмалар орындалды	8	40	12	60
Ашық буын жасаудан кейін пайда болуы мүмкін емле қателеріне назар аударылды.	0	30	14	70
Сөздер құрауда әртүрлілікке мән берілді	17	85	3	15
Сөздердің мағыналы болуына мән берілді	20	100	0	0
Оқушылар дыбыстарды, сөздерді, сөйлемдерді қалай жазатынына назар ауд арды, қажет болған жағдайда көмектесті	18	90	2	10
Жасалған сөйлемдердің мағыналы болуын қадағалады	18	90	2	10
Мағыналы сөйлем құрау бойынша түрлі жаттығулар жасалды	12	60	8	40
Мағыналы сөйлемдермен мағыналы мәтін құрастырылды	11	55	9	45
Мәтіннің мағынасын түсіндіру үшін көрнекіліктер қолданылды	11	55	9	45

Зерттеуге қатысқан сегіз мұғалім ашық және түйық буындар жасауда түрлі тапсырмалар орындата білді. Ашық буын құруда болатын қателіктерге тек алты мұғалім ғана назар аударады. Мұғалімдердің басым көпшілігі сөздік қорын қалыптастыру кезінде әртүрлілікке мән берсе, ал, үш мұғалім тек кітап мазмұнымен шектелгенін байқадық. Мұғалімдердің барлығы сөздердің мағынасына назар аударды. Он сегіз мұғалім оқушыларға жазба жұмыстарын жүргізіп жатқан кезде үнемі жұмыс дәптерлерінен оқушыларға үй тапсырмасын беру арқылы сыныпты аралап жүрді және олар оқушылардың қателіктерін тексеріп, көмектесіп отырды. Ал екі мұғалім керісінше жұмыс дәптерлеріне үй тапсырмасын беріп, келесі күні мектепте тексереді. Мұғалімдердің басым көпшілігі оқушылар дыбыстарды, сөздерді, сөйлемдерді қалай жазатынына назар аударды, қажет болған жағдайда көмектесті және жасалған сөйлемдердің мағыналы болуын қадағалады. Мағыналы сөйлем құрау бойынша түрлі жаттығуларды тек он екі мұғалімнің назарында болса, ал, мағыналы сөйлемдермен мағыналы мәтін құрастыру және мәтіннің мағынасын түсіндіру үшін көрнекіліктер қолдану жұмыстары тоғыз мұғалімнің назарынан тыс қалып қойғанын байқадық.

Алғашқы оқу мен жазуға үйретудің дыбысты сезіну кезеңінде; әндерді, суреттерді және бейнелерді көп көрсете отырып, әңгіме оқу

тапсырмалары аз қолданылған. Себебі мұғалімдер интернеттегі өздері тіркелген сайттардағы дайын әндер, суреттер, бейнематериалдарды алып, көп күш жұмсамай оқушыларға көрсетеді. Яғни, мұғалімдер әңгімелер оқып, дыбысты сезіндіруде интернеттегі материалдарды пайдаланғаннан жөн көреді. Егер мұғалімдер оқушыларға дыбысты сезіну кезеңінде әңгімелер оқыса, онда олар тыңдау дағдыларын жетілдіреді және оқушылар дыбысты ажырата алады.

Зерттеу барысында оқушылар сыныптағы дыбысты сезініп, ажырата алу үшін дыбыс үздіксіз қайталанып отырды. Мұғалімдер оқушыларға дыбысты жақсы түсіну үшін оны қайталай отырып, тұрақтылықты қамтамасыз етуге тырысты.

Оқушыларға дыбысты сезіндіруде мысалдар келтірілгенде; дыбыстың басында, ортасында және соңында кездесетін мысалдар сыныптың ішінде немесе оқушылардың күнделікті өмірінде кездесетін заттардан ішінен таңдауға көмектеседі. Мысал келтірген кезде, егер сыныптағы оқушылардың аты-жөндерінде берілген дыбыстар бар болса, мұғалімдер оларды да оқушыларға айтып үйретеді. Осылайша мұғалімдер оқушылардың жақын ортасынан мысалдар келтіріп отыруы керек; жеңілден ауырға, оңайдан қиынға принципмен оқушыларға дыбыс кездесетін мысалдарды қолданады. Осылайша, олар оқушылардың оқуын тұрақты болуын қамтамасыз етуге тырысады. Дыбысқа негізделген сөйлем әдісі конструктивистік тәсілмен құрылғандықтан, оқушылардың сабаққа белсенді қатысуы қажет. Зерттеу нәтижесіне сәйкес мысалдар келтіру арқылы оқушыларды сабаққа белсенді қатыстыратын он үш мұғалім бар. Ал жеті мұғалім керісінше, сыныпта оқушылар санының тым көп болу себебінен сабақта оқушылардың барлығын қамти алмағандығын айтты.

Бей өзінің 2010 жылғы зерттеуінде бірінші сыныптың бастауыш сынып оқушыларына жүргізген зерттеуде оқушылардың 56% -ы сабаққа белсенді қатысты деген қорытынды жасалды. Бей зерттеуінде оқушылардың сабаққа қатысуымен қатар, мұғалімдердің оқушыларды сабаққа белсендіру жағдайлары қарастырылған.

Мұғалімдер төрт жолға және үш аралыққа жазуды бастмас алдын, үйретілуі тиіс әріпті оқушылардың дәптерлерінен бұрын мұғалімдердің он бесі әріпті ауады жазуға машықтандырғанын байқадық. Оқушылардың әріпті ауада жазуы олардың пішінін жақсы түсінуге мүмкіндік береді. Осылайша, оқушылар төрт жолда және үш интервалда әріп жазуға көшкенде, әріпті оңай жаза алады. Он бес мұғалімнің кейбіреулері ауада әріп жазумен қатар әртүрлі тапсырмаларды орындатты.

Мұғалімдер тақтаны тиімді пайдалана білді. Олар оқушыларды

тақтаға шақырып, әріпті тақтаға жаздырмады. Ал, керісінше төрт мұғалім, сыныптың аздығына байланысты өз сабағында осындай зерттеу жүргізіп отырды. Сынып оқушыларының шектен тыс көп болуы мұғалімнің оқушыға деген қызығушылығына кері әсерін тигізді. Караман мен Юрдусевеннің (2008) мұғалімдермен жүргізген зерттеуінде мұғалімдердің 56,4%-ы оқу бағдарламасын оқушылар саны көп сыныптарда жүзеге асыру қиын деп мәлімдеді. Осы зерттеудің нәтижесінде мұғалімдердің кейбір іс-әрекеттерді орындау кезіндегі ең үлкен проблемасы - бұл сыныптың тығыздығы екендігі анықталды. Десекте бүгінгі таңда мұғалімдер әлі де оқушыларды әртүрлі тәсілдермен қызықтырып сабақ өтуге тырысады.

Дыбысты жазу кезінде мұғалімдер оқушылардың дыбыстарды қайталауын қамтамасыз етеді. Осылайша оқушылар буындар мен сөздерді біріктіру кезінде дыбыстарды қиындықсыз оңай біріктіріп, буындар мен сөздерді құра алады. Керісінше, зерттеу барысында анықталғандай үш мұғалім, интернеттен алған материалдарды пайдаланғаннан соң, оқушыларға тасырмаларды қайталап пады.

Зерттеуге қатысқан мұғалімдердің ішінен сегізі оқушылармен буын құра отырып, жұмыс жасады. Ал, он екі мұғалім керісінше интернет сайттарындағы бейнежазбаларды көрсетуді жөн көрді.

Буын құрауда мұғалімдердің 70%-ы оқушыларға буын құру тақырыбы оқулықтар мен бағдарламада қалай берілген болса дәл солай оқулықтар мен бағдарлама көлемімен шектеліп оқытты. Мұғалімдердің 30%-ы оқулық пенбағдарлама көлемімен шектелмей оқушыларға буындардың бөлінуін түрлі әдістермен үйретті. Осылайша, олар болашақ орфографиялық қателіктердің алдын алды. Дуран мен Чобанның (2011) 123 сынып мұғалімімен жүргізген зерттеуінде мұғалімдердің 78,9%-ы бағдарламада ұсынылған ашық буынға жету әдістемесі дұрыс емес, сондықтан оқушылар мәнерлеп оқуға ауыса алмады деп мәлімдеді. 2012 жылы Гөшмен (2012) өз зерттеуінде сынып мұғалімдерінің 31,4%; дыбысқа негізделген сөйлем әдісі оқушыны сөздерді буынға бөлуде қате жіберіп, оқығаннан кейін тез оқуына мүмкіндік бермейтінін мәлімдеген.

Мұғалімдер оқушыларға жазу жаздыру кезінде әр түрлі сөздерге мән беріп, оқушыларға берілген сөздердің мағынасын түсіндіріп, оқушылардың жазуын жетілдіру мен қатар сөздік қорларын жақсарту үшін көптеген сөздер жазу жаттығуларын жасатып отырады.

Қорытынды. Мұғалімдер сөздер, сөйлемдер мен мәтіндер жазып жатқанда, олар осы уақытқа дейін көрген әріптерді таңдауға мән берді. Бірақ назардан тыс қалмаған бірнеше хаттар болды. Бұл бір-

екі мұғалімнің назарынан тыс қалды. Олар өз қателіктерін түсінген бойда, олар бұл хатты кейінірек көрсететін кішігірім қателік екенін мәлімдеді. Егер сөзде берілмеген әріп болса, олар сол сөздің суретін салуға немесе сөздің орнына сурет ауыстыруға қамқорлық жасады. Осылайша сөйлемдер немесе мәтіндер құру кезінде мағыналы мәтіндер пайда болды. Мұғалімдер сөйлемдер немесе мәтіндер құра отырып, мәтіндердің мағыналылығына назар аударады. Гүлбаштың (2008) зерттеуінде мұғалімдердің 44,2%; Олар дыбыстарға негізделген сөйлем әдісінде сөздер мен буындардан мәтін құру қиын емес деп мәлімдеді. Мұғалімдер дыбыстық негіздегі сөйлем әдісі арқылы мағыналы мәтіндерді оңай құра алады, ал зерттеуге қатысқан сынып мұғалімдері мағыналы мәтіндер құра алады деген қорытындыға келді. Алғашқы екі дыбыстық топқа біршама қиын болса да, мазмұнды мәтіндерді мұғалімдер визуалды құралдар арқылы жасайды. Мұғалімдер сонымен қатар оқушыларға оқу мәтінін дайындау кезінде оқушылардың назарын аудару үшін бос орындарға мәтінге байланысты көрнекіліктерді қояды. Осы көрнекіліктерді қолдану арқылы оқушылар мәтіннің не туралы екенін болжай алады және оқушылардың осы мәтінге деген қызығушылығы мен қызығушылығын арттыра алады.

Information about the authors:

Kuralbaeva Aliya Akhmetkarimovna – doctor (pedagogy and psychology), associate professor, Faculty of social and humanitarian Sciences, International Kazakh-Turkish university named after Khoja Ahmed Yasawi, Turkestan, Kazakhstan; aliya.kuralbayeva@ayu.edu.kz; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3166-5104>;

Amirbek Nurbala Kerimbekkyzy – 2nd year master’s student, faculty of social and humanitarian Sciences, International Kazakh-Turkish university named after Khoja Ahmed Yasawi, Turkestan, Kazakhstan; nurbala.amirbek@ayu.edu.kz; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2732-4895>;

Eshenkulova Dinara Bauyrzhanovna – master’s degree (pedagogy and psychology), senior lecturer, Miras University, Shymkent, Kazakhstan; eshenkulova.d@miras.edu.kz; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7834-1919>.

ӘДЕБИЕТТЕР:

Akyol H. (2010) Yeni Programa Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi. 2010. 360 s.

Бабаев Б.С., Оңалбек Ж.К. (2005) Жалпы педагогика.–Алматы, «Нұр-пресс». – 228 б.

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-сыныбына арналған “Әліппе” пәнінің үлгілік

оқу бағдарламасы “Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы” Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына өзгерістер енгізу туралы, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2021 жылғы 26 наурыздағы № 123 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2021 жылғы 29 наурызда № 22409 болып тіркелді. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2100022409>.

Bayat S., Çelenk S. (2015) Elementary first year students' success on reading-writing. Elementary Education Online, 14(1), pp. 13–28.

Bay Y. (2010) Ses Temelli Cümle Yöntemiyle İlkokuma Yazma Öğretiminin Değerlendirilmesi. Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi, 3(1), 164-181.

Duran E., Çoban O. (2011) Ses Temelli Cümle Yöntemine Yönelik Öğretmen Görüşleri. Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi, 1 (3), 17-22.

Göçmen Ş. (2012) Eğitim Felsefesi Bağlamında Öğretmen ve Veli Görüşlerine Göre İlkokuma Yazma Öğretiminde Karşılaşılan Problemler. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale. 107s.

Gülbaş Ç. (2008) Yeni İlköğretim 1. Sınıf İlkokuma Yazma Dersi Öğretim Programı Uygulanmasına Yönelik Öğretmen Görüşleri (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla. 124 s.

Лысенкова Е.А., Ляскина Е.В. (2018) Современная система обучения правописанию в начальной школе и ее совершенствование. // XXV Юбилейной международной студенческой научно-практической конференций. – Мозырь, – 265 с.

Нурмаканова Б.Б. (2010) Бастауыш сыныптарда барлық пәндерді оқыту. // Бастауыш мектеп журнал, №12. – 241 б.

Рахметова С. (1991) Қазақ тілін оқыту методикасы. – Алматы, «Ана тілі». -184 б.

Плотникова В.Г. (2018) Методы и приемы обучения правописанию в начальной школе. // Наука через призму времени международный научный журнал, №11(20). -196 б.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 10 мамырдағы № 199 бұйрығына 1-қосымша Бастауыш білім берудің 1-сыныбына арналған «Сауат ашу» пәні бойынша үлгілік оқу бағдарламасы (қазақ тілінде оқыту). 16 б. <https://nao.kz/loader/fromorg/2/25?lang=kz>

Karaman M.K., Yurduseven S. (2008) İlkokuma Yazma Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1/1, 115-129.

Yıldırım N., Demirtaş Z. (2008) Öğrenci Görüşlerine Dayalı Sınıf Öğretmenliği Bölümü İlk Okuma ve Yazma Öğretimi Dersine İlişkin Bir Öneri. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(3): 681-695.

Yıldız M. (2010) Göç Eden Ailelerin Çocuklarının Okul Öncesi Eğitim Alan ve Almayanlarının İlkokuma-Yazma Becerilerinin Gelişimine Yönelik İlköğretim 1. Sınıf Öğretmen Görüşleri: Mersin Örneği. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin. 130 s.

12 жылдық бастауыш мектептің базалық білім мазмұнын анықтау әдістері. Әдістемелік құрал. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2013. – 83 б.

REFERENCES:

- Akyol H. (2010) Turkish Teaching Methods in Accordance with the New Program (3. Printing). Ankara: Pegem Academy. 2010. 360 pp.
- Babaev B. S., Onalbek Zh. K. (2005) General pedagogy.- Almaty, «Nur-press». - 228 P.
- Standard curriculum of the subject “Alphabet” for the 1st grade of primary education on amendments to the order of the minister of Education and science of the Republic of Kazakhstan dated April 3, 2013 No. 115 “on approval of standard curricula of general education disciplines, elective courses and electives for general education organizations”, order of the minister of Education and science of the Republic of Kazakhstan dated March 26, 2021 No. 123. Registered with the Ministry of Justice of the Republic of Kazakhstan on March 29, 2021 No. 22409. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2100022409>.
- Bayat S., Çelenk S. (2015) Elementary first year students’ success on reading-writing. Elementary Education Online, 14(1), pp. 13–28.
- Bay Y. (2010) Evaluation of the Teaching of Writing to Primary School using the Voice-Based Sentence Method. Journal of Theoretical Education, 3(1), 164-181.
- Duran E., Shoban O. (2011) Teacher Opinions on the Sound-Based Sentence Method. Pegem Journal of Education and Training, 1 (3), 17-22.
- GoShmen Sh. (2012) Problems Encountered in Teaching Writing to Primary School According to the Opinions of Teachers and Parents in the Context of Educational Philosophy. (Unpublished Master’s Thesis). Kırıkkale University/Institute of Social Sciences, Kırıkkale. 107 s.
- Gülbaş Ç. (2008) New Primary School 1. Teacher Opinions on the Implementation of the Writing Course Curriculum in My Classroom Primary School (Unpublished Master’s Thesis). Muğla University/Institute of Social Sciences, Muğla. 124 pp.
- Lysenkova E.A., Lyaskina E.V. (2018) Modern system of law training at the beginning school and its improvement.// XXV Jubilee international student scientific and practical conference.”I’m sorry,” I said.
- Nurmakanova B.B. (2010) teaching all subjects in primary schools.// Primary School Journal, №12. - 241 P.
- Rakhmetova S. (1991) methodology of teaching the Kazakh language. - Almaty, “native language”. -184 P.
- Plotnikova V.G. (2018) methods and methods of law training in the beginning school.// Science through the prism of the time of the international scientific journal, No. 11(20). -196 P.
- Appendix 1 to the order of the minister of Education and science of the Republic of Kazakhstan dated May 10, 2018 No. 199 standard curriculum on the subject “literacy” for the 1st grade of primary education (training in the Kazakh language). 16 p. <https://nao.kz/loader/fromorg/2/25?lang=kz>.

ПАМЯТИ

доктора юридических наук, профессора, академика НАН РК

БАЙМАХАНОВА МУРАТА ТАДЖИ-МУРАТОВИЧА

01.11.1933 – 04.06.2022 гг.

4 июня 2022 года ушел из жизни крупный казахстанский ученый, доктор юридических наук, профессор, академик НАН РК Баймаханов Мурат Таджи-Муратович.

Мурат Таджи-Муратович родился 1 ноября 1933 года в г. Алматы. После окончания школы поступил на юридический факультет Московского государственного университета им. М. В. Ломоносова, который с отличием окончил в 1957 году. В 1973 году защитил диссертацию на тему «Противоречия в развитии правовой надстройки социалистического общества и пути их разрешения».

Мурат Таджи-Муратович работал в Министерстве юстиции Казахстана, а после окончания аспирантуры полностью посвятил свою жизнь науке, пройдя путь от научного сотрудника, научного секретаря, заведу-

ющего отделом, заместителя директора до директора одного из ведущих научных организаций Казахстана – Института философии и права.

Основные направления научных исследований ученого были вопросы конституционного права, теории государства и права, политологии.

Учитывая его глубокие знания в области государственного права, большой опыт, он был назначен председателем Конституционного Суда Республики Казахстан, проработав на этой должности с 1992 по 1995 годы.

С 1995 года – проректор университета «Кайнар» и Высшей школы права «Әділет». Принимал участие в создании Конституции Казахстана и законопроекта об органах государственного управления.

В 1978-1993 годах выступал с докладом на международных конгрессах в США, Франции, Бразилии и других странах.

Мурат Таджи-Муратович внес большой вклад в развитие и становление юриспруденции независимого Казахстана. Ему принадлежат разработки общей теории и методологии права, теории государства, основ конституционного права (сочетание Конституции и текущего законодательства, влияние Основного закона на закрепление, защиты и обеспечения приоритетности прав и свобод человека и гражданина), концепции правового государства и гражданского общества.

Наиболее крупными научными достижениями ученого являются: комплексная разработка проблем противоречий в развитии правовой надстройки при социализме, а также исследование вопроса о становлении правового государства и конституционном процессе в Республики Казахстан.

Мурат Таджи-Муратович оставил бесценное научное наследие: он автор более 300 научных работ, в том числе монографий «Становление суверенитета Республики Казахстан»; Взаимодействие правового сознания с моралью и нравственностью в обществе переходного периода, которые служат неисчерпаемым источником знаний для студентов, магистрантов, преподавателей-юристов.

Вся жизнь Мурат Таджи-Муратович, его научно-педагогическая, организаторская и общественная деятельность служит прекрасным примером умелого сочетания теории и практики, глубоких научных изысканий с активным участием в решении как фундаментальных, так и практических задач.

За большие заслуги перед страной ему было присвоено звание Лауреата премии имени *Чокана Валиханова*, имеет медали и Почетные

грамоты РК, а в 2020 году Указом Президента РК награждён *орденом «Парасат»*.

Президиум НАН РК скорбит о невосполнимой утрате, выражает глубокое соболезнование родным и близким Мурата Таджи-Муратовича.

В нашей памяти Мурат Таджи-Муратович навсегда останется талантливым организатором науки, выдающимся ученым-юристом, безгранично преданным своей профессии и избранному пути, соратником, патриотом Казахстана, оставившим яркий и незабываемый след в истории отечественной науки!

Светлая память о Баймаханове Мурате Таджи-Муратовиче навсегда сохранится в наших сердцах!

Президиум НАН РК

МАЗМҰНЫ

ПЕДАГОГИКА

Г.У. Азимова, А.А. Сатбекова

ЗАМАНАУИ МОБИЛЬДІ ҚОСЫМШАЛАРДЫ ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУ
ӘДІСТЕМЕСІНДЕ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ.....5

Н. Арыстанбекұлы

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ДІНТАНУЛЫҚ САРАПТАМА
ЖҮРГІЗУДІҢ ТАҒЫЛЫМДЫҚ МӘН-МАҢЫЗЫ.....20

Н.А. Ахметова, Г.А. Кажигалиева, М.М. Шайжанова

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА МЕКТЕПТЕ БІЛІМ БЕРУДІҢ
ЖАҒАРТЫЛҒАН МАЗМҰНЫ КОНТЕКСІНДЕ ОРЫС ТІЛІН
ИНТЕГРАТИВТІ ОҚЫТУ.....28

А.Е. Әбілқасымова, М.Р. Кушербаева, С. Тамаев, Д.А. Демисенова

СТУДЕНТТЕРДІҢ ӨЗІНДІК ЖҰМЫСЫН ФИЗИКА МЕН
МАТЕМАТИКАНЫҢ ПӘНАРАЛЫҚ БАЙЛАНЫСЫ НЕГІЗІНДЕ
ҰЙЫМДАСТЫРУ.....42

І.Н. Ерсари, Э.А. Бакирова

ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ РЕСУРСТАРЫН ОҚЫТУ КЕЗІНДЕ ҚОЛДАНУ
МҮМКІНДІКТЕРІ.....56

Қ. Жаңабаев, А. Ш. Тұрғанбаева, Б. Б. Ешметова

XV-XVIII ҒАСЫРЛАРДАҒЫ ЖЫРАУЛАР ҚОЛДАНЫСЫНДАҒЫ ТҰРАҚТЫ
ТОПОНИМИКАЛЫҚ БІРЛІКТЕРІНІҢ СЕМАНТИКАСЫ-ПАТРИОТТЫҚ
ТӘРБИЕ ОБЪЕКТІСІ РЕТІНДЕ.....69

А.А. Куралбаева, Н. Әмірбек, Д.Е. Бауыржановна

БІРІНШІ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА ОҚУ МЕН ЖАЗУДЫ ҮЙРЕТУ
ӘДІСТЕРІ.....83

Б.С. Қапалбек, Н.Н. Оразхан

ҰЛТ ҰСТАЗЫНЫҢ БАСТАУЫШ МЕКТЕПКЕ ҚАТЫСТЫ ҒЫЛЫМИ-
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҰСТАНЫМДАРЫ (Ахмет Байтұрсынұлының
150 жылдығына арналған).....99

Д.Е. Муратбекова, А.Ж. Сапарғалиева

БОЛАШАҚ МҰҒАЛІМДЕРДІ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ
СӨЙЛЕУ ӘРЕКЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУҒА ДАЙЫНДАУДЫҢ
ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....110

А.С. Орынбекова, Г.Ж. Меңлібекова
 БОЛАШАҚ ӘЛЕУМЕТТІК ПЕДАГОГТАРДЫҢ КӘСІБИ ІС-ӘРЕКЕТКЕ
 ДАЯРЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫ ЭКСПЕРИМЕНТТІК ЗЕРТТЕУ.....126

Э.Ә. Өтебаева, А.Ә. Солтанбекова, А.Б. Шормақова
 ҚАЗАҚ ҚЫЗЫНА ҚАТЫСТЫ ИДИОЭТНИКАЛЫҚ БІРЛІКТЕРДІҢ
 ӘДІСТЕМЕЛІК ЖӘНЕ ЭТНОТАНЫМДЫҚ НЕГІЗДЕРІ.....136

М.Е. Рахметов, А.К. Садвақасова
 ҚАШЫҚТАН ОҚЫТУ ПЛАТФОРМАЛАРЫН ҚҰРУ ЖӘНЕ ЖҮЗЕГЕ
 АСЫРУДЫҢ ПРАКТИКАЛЫҚ АЛҒЫШАРТТАРЫ.....149

А.Д. Сыздықбаева, У.М. Әбдіғапбарова
 ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫНАН КЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ СУБЪЕКТІЛЕРІНІҢ
 АКАДЕМИЯЛЫҚ АЛАЯҚТЫҚТАРЫ: МӘНІ, ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ.....161

Халел Агнур
 БОЛАШАҚ ДИПЛОМАТТАРДЫҢ ШЕТТІЛДІК МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ
 КОММУНИКАТИВТІК ДИСКУРСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА КӘСІБИ
 БАҒЫТТАЛҒАН ТІЛДІК КУРСЫҢ ТИІМДІЛІГІ.....179

М.Е. Ыбраим, С.Б. Тәліп, Л.К. Бактыбаева
 МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДАҒЫ «МЕКТЕП ЖЕТІЛУ»
 ПСИХО-ФИЗИОЛОГИЯЛЫҚ СИПАТТАРЫН ТАЛДАУ.....192

ЭКОНОМИКА

С.С. Аюбаева, Э. Жуперкене, Л.И. Кусаинова, А.С. Ибраева
 ХАЛЫҚТЫҢ СЕНІМІ – ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МЕМЛЕКЕТТІК
 АППАРАТЫНЫҢ БЕДЕЛ МЕНЕДЖМЕНТІ АСПЕКТІЛЕРІНІҢ БІРІ
 РЕТІНДЕ..... 204

**С.Х. Бейсембекова, М.Р. Сихымбаев, З.Қ. Қалиасқарова,
 Қ.Б. Жұманазаров, А.К. Алпысбаева**
 ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЖЕР ҚОЙНАУЫН ПАЙДАЛАНУДАҒЫ
 ИННОВАЦИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТІ: МЕМЛЕКЕТТІК РЕТТЕУДІ ДАМУДАҒЫ
 ТЕОРИЯЛЫҚ-ӘДІСНАМАЛЫҚ ТӘСІЛДЕРІ.....221

Ғ.М. Жұрынов, А.А. Муталиева, А.Е. Есболова, С. Дырка
 СҮТ ӨНІМДЕРІ ШАҒЫН КЕШЕНДЕРІНІҢ КООПЕРАЦИЯСЫ ЖӘНЕ
 ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАМУ ОРТАСЫНА ЫҚПАЛДАСУЫ.....237

**Б.Н. Исабеков, С.И. Игильманова, К.Е.Хасенова, Н.М. Анарбеков,
 А.К. Бакпаева, Б. Шошай**
 ҚАЗАҚСТАН АЙМАҚТАРЫНЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАМУЫ:
 ПРОБЛЕМАЛАРЫ МЕН БОЛАШАҒЫ.....252

А.С. Кадырова, Г.Т. Кунуркульжаева, Б.Ж. Болатова, М. А. Тлеубергена, Н.Б. Султамуратова, М. Жанат ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАМУЫНЫҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ ЖӘНЕ БОЛАШАҒЫ.....	264
М.А. Қанабекова Л.Қ. Маткаримова, С.А. Файзуллина ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУЫНЫҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ.....	280
Г.Е. Керімбек, Б.К. Нурмағанбетова, З.О. Иманбаева, К.Б.Сатымбекова, А.А. Нұрғалиева КӘСПОРЫННЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖАҒДАЙЫН ЖЕТІЛДІРУДІҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ.....	292
А.Ж. Құрмантаева, Ж.А.Оспанбаев, С.Н.Абиева ҚАЗАҚСТАН ЭКОНОМИКАСЫНДАҒЫ ҚҰРЫЛЫМДЫҚ ӨЗГЕРІСТЕРДІҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ.....	305
Г. Лухманова, Г. Сейтова, Н. Сартанова, Г. Абаева ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ АУЫЛШАРУАШЫЛЫҒЫНДАҒЫ ҚАРЖЫЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР.....	317
А.А. Ниязбаева, Д.А. Амержанова, Б. Куантқан, А.Ж. Ибрашева, Р.Б. Сартова, М.К. Каримбергенова ЭКОНОМИКАНЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ СЕКТОРЛАРЫНА ИНВЕСТИЦИЯЛАРДЫҢ КОНЦЕПТУАЛДЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ.....	327
Н.Н. Нұрмұхаметов, Ж.С. Булхайрова, Э. В.Белоусова, Ш. Косымбаева ҚАЗАҚСТАННЫҢ ТҰРҒЫНҮЙ САЯСАТЫН ДАМУ: ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ ЖӘНЕ ДАМУ ПРОБЛЕМАЛАРЫ.....	339
А.Б. Пиязбаева ЭКОНОМИКАЛЫҚ САНА МЕН ЭКОНОМИКАЛЫҚ ОЙЛАУ: ӨЗАРА БАЙЛАНЫС ДИАЛЕКТИКАСЫ.....	360
Л.С. Спанкулова, З.К. Чуланова, Е. Нұрұлы, Ж.С. Исаева ДӘРІЛІК САҚТАНДЫРУДЫ ЕНГІЗУДІ БАҒАЛАУДЫҢ ӨДІСТЕМЕЛІК ТӘСІЛДЕРІ.....	379
ҒАЛЫМДЫ ЕСКЕ АЛУ	
Заң ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі Баймаханов Мұрат Тәжі-Мұратұлын еске алу.....	397

СОДЕРЖАНИЕ

ПЕДАГОГИКА

Г.У. Азимова, А.А. Сатбекова

ЭФФЕКТИВНЫЕ СПОСОБЫ ВНЕДРЕНИЯ СОВРЕМЕННЫХ
МОБИЛЬНЫХ ПРИЛОЖЕНИЙ В МЕТОДИКУ ПРЕПОДАВАНИЯ
КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА.....5

Н. Арыстанбекұлы

ПОЗНАВАТЕЛЬНОЕ ЗНАЧЕНИЕ ПРОВЕДЕНИЯ РЕЛИГИОВЕДЧЕСКОЙ
ЭКСПЕРТИЗЫ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН.....20

Н.А. Ахметова, Г.А. Кажигалиева, М.М. Шайжанова

ИНТЕГРАТИВНОЕ ОБУЧЕНИЕ РУССКОМУ ЯЗЫКУ В КОНТЕКСТЕ
ОБНОВЛЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ ШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....28

А.Е. Абылкасымова, М.Р. Кушербаева, С. Тамаев, Д.А. Демисенова

ОРГАНИЗАЦИЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ НА ОСНОВЕ
МЕЖПРЕДМЕТНЫХ СВЯЗЕЙ ФИЗИКИ И МАТЕМАТИКИ.....42

И.Н. Ерсари, Э.А. Бакирова

ВОЗМОЖНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЦИФРОВЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ
РЕСУРСОВ В ОБУЧЕНИИ.....56

К. Жанабаев, А.Ш. Тургенбаева, Б.Б. Ешметова

СЕМАНТИКА УСТОЙЧИВЫХ ТОПОНИМИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ ЖЫРАУ
XV-XVIII ВЕКОВ - ОБЪЕКТ ПАТРИОТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ.....69

А.А. Куралбаева, Н. Амирбек, Д.Е. Бауыржановна

МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ ПЕРВОКЛАССНИКОВ РАННЕМУ ЧТЕНИЮ
И ПИСЬМУ.....83

Б.С. Капалбек, Н.Н. Оразхан

НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПОЗИЦИИ УЧИТЕЛЯ НАЦИИ ПО
ОТНОШЕНИЮ К НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ (Посвящено 150-летию
Ахмета Байтурсынова).....99

Д.Е. Муратбекова, А.Ж. Сапаргалиева

ОСОБЕННОСТИ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ К
ФОРМИРОВАНИЮ РЕЧЕВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ У МЛАДШИХ
ШКОЛЬНИКОВ.....110

А.С. Орынбекова, Г.Ж. Менлибекова
ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ФОРМИРОВАНИЯ
ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ СОЦИАЛЬНЫХ ПЕДАГОГОВ
К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....126

Э.А. Утебаева, А.А. Солтанбекова, А.Б. Шормакова
МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ И ЭТНОЯЗЫКОВЫЕ ОСНОВЫ
ИДИОЭТНИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ ПО ОТНОШЕНИЮ К ОБРАЗУ
КАЗАХСКОЙ ДЕВУШКИ.....136

М.Е. Рахметов, А.К. Садвакасова
ПРАКТИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ СОЗДАНИЯ И РЕАЛИЗАЦИИ
ПЛАТФОРМ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ.....149

А.Д. Сыздыкбаева, У.М. Абдигапбарова
АКАДЕМИЧЕСКОЕ МОШЕННИЧЕСТВО СУБЪЕКТОВ
ПОСТДИПЛОМНОГО ОБРАЗОВАНИЯ: СУЩНОСТЬ, ТЕКУЩЕЕ
СОСТОЯНИЕ.....161

Халел Агнур
ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНО –ОРИЕНТИРОВАННОГО
ЯЗЫКОВОГО КУРСА В ФОРМИРОВАНИИ ИНОЯЗЫЧНОГО
МЕЖКУЛЬТУРНОГО КОММУНИКАТИВНОГО ДИСКУРСА БУДУЩИХ
ДИПЛОМАТОВ.....179

М.Е. Ыбраим, С.Б. Талип, Л.К. Бактыбаева
АНАЛИЗ ПСИХО-ФИЗИОЛОГИЧЕСКИХ ХАРАКТЕРИСТИК «ШКОЛЬНОЙ
ЗРЕЛОСТИ» У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА.....192

ЭКОНОМИКА

С.С. Аюбаева Э. Жуперкене Л.И. Кусаинова, А.С. Ибраева
ДОВЕРИЕ НАСЕЛЕНИЯ, КАК ОДИН ИЗ АСПЕКТОВ РЕПУТАЦИОННОГО
МЕНЕДЖМЕНТА ГОСУДАРСТВЕННОГО АППАРАТА РЕСПУБЛИКИ
КАЗАХСТАН.....204

**С.Х. Бейсембекова, М.Р. Сихимбаев, З.К. Калиаскарова, К.Б. Жуманазаров,
А.К. Алпысбаева**
ИННОВАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В НЕДРОПОЛЬЗОВАНИИ
КАЗАХСТАНА: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ
К РАЗВИТИЮ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ.....221

Ғ.М. Жұрынов, А.А. Муталиева, А.Е. Есболова, Стефан Дырка
КООПЕРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ МАЛЫХ МОЛОЧНО-ПРОДУКТОВЫХ
ПОДКОМПЛЕКСОВ В ИННОВАЦИОННУЮ.....237

Б.Н. Исабеков, С.И. Игильманова, К.Е. Хасенова, Н.М. Анарбеков, А.К. Бакпаева, Б. Шошай ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ РЕГИОНОВ КАЗАХСТАНА: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ.....	252
А.С. Кадырова, Г.Т. Кунуркульжаева, Б.Ж. Болатова, М. А. Тлеубергена, Н.Б. Султамуратова, М. Жанат СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....	264
М.А. Канабекова, Л.К. Маткаримова, С.А. Файзуллина СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....	280
Г.Е. Керимбек, Б.К. Нурмаганбетова, З.О. Иманбаева, К.Б. Сатымбекова, А.А. Нурғалиева ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ.....	292
А.Ж. Курмантаева, Ж.А. Оспанбаев С.Н. Абиева СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ СТРУКТУРНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ В ЭКОНОМИКЕ КАЗАХСТАНА.....	305
Г. Лухманова, Г. Сейтова, Н. Сарганова, Г. Абаева ФИНАНСОВЫЕ ОТНОШЕНИЯ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....	317
А.А. Ниязбаева, Д.А. Амержанова, Б. Куанткан, А.Ж. Ибрашева, Р.Б. Саргова, М.К. Каримбергенова КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ИНВЕСТИРОВАНИЯ В ИННОВАЦИОННЫЕ ОТРАСЛИ ЭКОНОМИКИ.....	327
Н.Н. Нурмухаметов, Ж.С. Булхайрова, Э.В. Белоусова, Ш. Косымбаева РАЗВИТИЕ ЖИЛИЩНОЙ ПОЛИТИКИ КАЗАХСТАНА: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ.....	339
А.Б. Пиязбаева ЭКОНОМИЧЕСКОЕ СОЗНАНИЕ И ЭКОНОМИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ: ДИАЛЕКТИКА ВЗАИМОСВЯЗИ.....	360
Л.С. Спанкулова, З.К. Чуланова, Е. Нурулы, Ж.С. Исаева МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ ВНЕДРЕНИЯ ЛЕКАРСТВЕННОГО СТРАХОВАНИЯ.....	379
ПАМЯТИ УЧЕНОГО	
Памяти доктора юридических наук, профессора, академика НАН РК Баймаханова Мурата Таджи-Муратовича.....	397

CONTENTS

PEDAGOGY

G.U. Azimova, A.A. Satbekova

EFFECTIVE APPROACHES FOR INTEGRATING MODERN MOBILE APPLICATIONS INTO KAZAKH LANGUAGE TEACHING.....5

N. Arystanbekuly

RELIGIOUS EXPERTISE IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN EDUCATIONAL VALUE OF DRIVING.....20

N.A. Akhmetova, G.A. Kazhigalieva, M.M. Shaizhanova

INTEGRATIVE TEACHING OF THE RUSSIAN LANGUAGE IN THE CONTEXT OF THE UPDATED CONTENT OF SCHOOL EDUCATION IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....28

A.E. Abylkasymova, M.R. Kuserbaeva, S. Tamaev, D.A. Demissenova

ORGANIZATION OF INDEPENDENT WORK OF STUDENTS ON THE BASIS OF INTERDISCIPLINARY CONNECTIONS BETWEEN PHYSICS AND MATHEMATICS.....42

I.N. Yersari, E.A. Bakirova

POSSIBILITY OF USING DIGITAL EDUCATIONAL RESOURCES IN THE TEACHING.....56

K. Zhanabaev, A.Sh. Turganbayeva, B.B. Eshmetova

SEMANTICS OF STABLE TOPONYMIC UNITS OF ZHYRAU XV-XVIII CENTURIES - THE OBJECT OF PATRIOTIC EDUCATION.....69

A.A. Kuralbayeva, N. Amirbek, D.B. Yesenkulova

METHODS OF TEACHING FIRST GRADERS TO EARLY READING AND WRITING.....83

Kapalbek B.S., Orazkhan N.N.

SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL POSITIONS OF THE NATIONAL TEACHER IN RELATION TO PRIMARY SCHOOL (Dedicated to the 150th anniversary of Akhmet Baitursynov).....99

D.YE. Muratbekova, A.Zh. Sapargaliyeva

FEATURES OF PREPARATION OF FUTURE TEACHERS FOR THE FORMATION OF SPEECH ACTIVITY OF YOUNGER PUPILS.....110

A.S. Orynbekova, G.Zh. Menlibekova EXPERIMENTAL RESEARCH WORK ON THE FORMATION OF THE READINESS OF FUTURE SOCIAL PEDAGOGUES FOR PROFESSIONAL ACTIVITY.....	126
E.A. Utebayeva, A.A. Soltanbekova, A.B. Shormakova METHODOLOGICAL AND ETHNO-LINGUISTIC FOUNDATIONS OF IDIOETHNIC UNITS IN RELATION TO THE IMAGE OF A KAZAKH GIRL.....	136
M.E. Rakhmetov, Sadvakassova A.K PRACTICAL PREREQUISITES FOR THE CREATION AND IMPLEMENTATION OF DISTANCE LEARNING PLATFORMS.....	149
A. Syzdykbayeva, U. Abdigapbarova ACADEMIC FRAUD BY POST-GRADUATE EDUCATION SUBJECTS: ESSENCE, CURRENT STATUS.....	161
Khalel Agnur THE EFFECTIVENESS OF A PROFESSIONALLY–ORIENTED LANGUAGE COURSE IN THE FORMATION OF A FOREIGN -LANGUAGE INTERCULTURAL COMMUNICATIVE DISCOURSE OF FUTURE DIPLOMATS.....	179
M.Ye. Ybraim, S.B. Talip, L.K. Baktybaeva AN ANALYSIS OF THE PSYCHO-PHYSIOLOGICAL CHARACTERISTICS OF “SCHOOL MATURITY” IN PRESCHOOL CHILDREN.....	192
ECONOMICS	
S.S. Ayubayeva, E. Zuperkiene, L.I. Kussainova, A.S. Ibrayeva PUBLIC CONFIDENCE AS ONE OF THE ASPECTS OF REPUTATION MANAGEMENT OF PUBLIC SERVICE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	204
S.Kh. Beisembekova, M.R. Sikhimbayev, Z.K. Kaliaskarova, K.B. Zhumanazarov, A.K. Alpysbayeva INNOVATIVE ACTIVITY IN THE SUBSOIL USE OF KAZAKHSTAN: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE DEVELOPMENT OF ITS STATE REGULATION.....	221
G.M. Zhurynov, A.A. Mutaliyeva, A.Ye. Yesbolova, S.Dyrka COOPERATION AND INTEGRATION OF SMALL DAIRY AND FOOD SUBCOMPLEXES INTO AN INNOVATIVE DEVELOPMENT ENVIRONMENT.....	237

B.N. Isabekov, S. Igilmanova, K.Khassenova, N.M. Anarbekov, A.K. Bakpayeva, B. Shoshay INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE REGIONS OF KAZAKHSTAN: PROBLEMS AND PROSPECTS.....	252
A.S. Kadyrova, G.T. Kunurkulzhayeva, B.Z. Bolatova, M.Tleubergenova, N.B. Sultamuratova, M. Zhanat MODERN STATE AND PROSPECTS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	264
M.A. Kanabekova, L.K. Matkarimova, S.A. Faizullina CURRENT STATE OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	280
G. Kerimbek, B. Nurmaganbetova, Z. Imanbayeva, K. Satymbekova, A. Nurgaliyeva THE MAIN DIRECTIONS OF IMPROVING THE ECONOMIC SITUATION OF THE ENTERPRISE.....	292
A. Kurmantaeva, Zh.A. Ospanbayev S.N. Abieva THE CURRENT STATE OF STRUCTURAL CHANGES IN THE ECONOMY OF KAZAKHSTAN.....	305
G. Lukhmanova, G. Seitova, N.Sartanova, G. Abayeva FINANCIAL RELATIONS IN AGRICULTURE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	317
A. Niyazbayeva, D. Amerzhanova, B. Kuantkan, A. Ibrasheva, R. Sartova, M. Karimbergenova CONCEPTUAL ASPECTS OF INVESTMENT IN INNOVATIVE BRANCHES OF ECONOMICS.....	327
N.N. Nurmukhametov, Z.S. Bulkhairova, E.V. Belousova, S. Kossymbayeva DEVELOPMENT OF HOUSING POLICY IN KAZAKHSTAN: CURRENT STATE AND PROBLEMS OF DEVELOPMENT.....	339
A.Piyazbayeva ECONOMIC CONSCIOUSNESS AND ECONOMIC THINKING: THE DIALECTIC OF INTERCONNECTEDNESS.....	360
L.S. Spankulova, Z.K. Chulanova, Ye. Nuruly, Zh.S. Issayeva METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSING THE INTRODUCTION OF DRUG INSURANCE.....	379
MEMORY OF SCIENTISTS	
In memory of Doctor of Law, Professor, academician of NAS RK Baymakhanov Murat Tadji-Muratovich.....	397

Publication Ethics and Publication Malpractice in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

[www: nauka-nanrk.kz](http://www.nauka-nanrk.kz)

ISSN 2518–1467 (Online),

ISSN 1991–3494 (Print)

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en>

Директор отдела издания научных журналов НАН РК *А. Ботанқызы*

Заместитель директор отдела издания научных журналов НАН РК *Р. Жәліқызы*

Редакторы: *М.С. Ахметова, Д.С. Аленов*

Верстка на компьютере *Г.Д. Жадырановой*

Подписано в печать 30.06.2022.

Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать - ризограф.

25,5 п.л. Тираж 300. Заказ 3.